

SIOS arbete för jämställdhet och närliggande frågor

Rapport om projekt kring jämställdhet,
sexualitet och föräldrarollen

2005

SIOS

Bellmansgatan 15, 1 tr
188 47 Stockholm
tel 08-55 69 33 60 (vx). Fax 08-643 90 68
E-post kansli@sios.org
Hemsida www.sios.org

Text: *Julio Fuentes*
Språkgranskning: *Katrin Broms Esen*
Fakta­granskning: *Gordana Andrejic*

Tryckning: *Palmblads Tryckeri AB*
2005

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
1. Inledning	6
2. Presentation av projekten	6
Projektens syfte och mål	
Projektorganisation	
Projektid	
Metod	
3. Genomförande	9
Verksamhet i förankringsfasen och centralt anordnade aktiviteter	
Utveckling av projekten i förbunden	
4. Frågor som diskuterades i projekten	12
Frågor kring jämställdhet	
Frågor kring föräldrarollen	
Frågor kring kvinnans sexualitet och hälsa	
5. Viktiga frågor för framtida arbete	20
6. Utvärdering	21

Förord

Under åren 2000-2004 gjorde SIOS och SIOS Kvinnokommitté, även kallad KvinnoSIOS, en omfattande satsning kring jämställdhet och närliggande frågor. Satsningen genomfördes i form av fyra projekt, *Invandrarkvinnor för jämställdhet på 2000-talet*, *Jämställdhet inom SIOS medlemsorganisationer*, *Synen på kvinnans sexualitet och hälsa i olika länder* samt *Föräldrarollen i Sverige och olika länder*.

Rapporten dokumenterar frågeställningarna i projekten för vidare diskussion bland våra medlemmar och allmänheten. Frågor om jämställdhet i etniska organisationer, synen på sexualitet och synen på föräldrarollen har sitt ursprung i etniska minoriteters förutsättningar, men angår hela samhället, eftersom det handlar om människors lika värde och lika rätt. Det handlar också om hur vi arbetar för att nå målet om jämlikhet i ett samhälle som präglas av etnisk och kulturell pluralism.

Vi tackar alla som deltagit i projekten och bidragit till att berika diskussionen. Ett särskilt tack till våra bidragsgivare, Integrationsverket, Arvsfondsdelegationen och Statens folkhälsoinstitut som gjort satsningen och rapporten möjlig.

Stockholm, hösten 2005

Susana Ferretti
vice ordförande
SIOS Kvinnokommitté

Maria Olsson
ordförande
SIOS

Sammanfattning

SIOS arbete för jämställdhet och närliggande frågor är en rapport om den satsning i projektform som SIOS och SIOS Kvinnokommitté gjorde mellan åren 2000-2005 kring jämställdhet, synen på kvinnans sexualitet och hälsa samt synen på föräldrarollen. Syftet var att etablera en plattform för dialog och erfarenhetsutbyte för dessa frågor för SIOS och dess medlemsförbund. Arbetet i projektet utvecklades genom att SIOS Kvinnokommitté centralt anordnade seminarier och konferenser samt följde upp arbetet i förbunden. Deltagande förbund anordnade egna aktiviteter och valde specifika ämnen.

Förbunden som deltagit i satsningen är Assyriska riskförbundet (rf), Eritreanska rf, Finlandssvenskarnas rf i Sverige, Grekiska rf, Iranska rf, Kurdiska rf, Polska rf Portugisiska rf, Serbernas rf, Spanska rf, Sverigefinska rf, Syrianska rf och Turkiska rf.

När det gäller *jämställdhet* diskuterades frågor om etniska minoritetsorganisationers förhållande till det svenska samhället. Jämställdhetsarbetet ska i första hand utgå ifrån principen om alla människors lika värde och lika rätt och som en fråga om makt och inflytande. Det är inte en fråga om antalet ledamöter i beslutande organ. Några förbund har upprättat jämställdhetsplaner och SIOS antog en jämställdhetsplan 2003. De flesta av SIOS förbund har ca en tredjedel kvinnor i förbundsstyrelserna. I SIOS styrelse är andelen ca 40 procent.

Diskussionen kring *kvinnors sexualitet och hälsa* följde olika inriktningar, men stannade ofta vid kvinnors hälsa och gick inte vidare kring frågan om kvinnors sexualitet som bakomliggande faktor till kvinnors hälsa och välbefinnande.

Angående *föräldrarollen* diskuterades migrationen och dess betydelse för denna, familjens och barnens utveckling, institutionernas roll samt förekomsten av våld och splittring inom familjer. Faktorer som kan förstärka föräldrarollen togs också upp.

Som *viktiga frågor för framtida arbete* identifierades jämställdhetsarbetet i en kontext av pluralism och som resultat av olika processer, sexualitetens olika dimensioner samt modersmålets och föreningarnas roll för kontinuitet och utveckling av den egna identiteten.

1. Inledning

Under åren 2000-2005 gjorde SIOS och SIOS Kvinnokommitté en omfattande satsning kring jämställdhet och närliggande frågor. Satsningen genomfördes i form av fyra projekt, *Invandrarkvinnor för jämställdhet på 2000-talet*, *Jämställdhet inom SIOS medlemsorganisationer*, *Synen på kvinnans sexualitet och hälsa i olika länder* samt *Föräldrarollen i Sverige och i olika länder*.

Syften med satsningen var att starta en medvetandegörande process inom SIOS medlemsförbund kring frågor som rör jämställdhet utifrån olika aspekter. Medel för att driva dessa projekt beviljades av Integrationsverket, Arvsfondsdelegationen och Statens Folkhälsoinstitut.

2. Presentation av projekten

Projektens syfte och mål

I det följande presenteras dessa projekt genom en beskrivning av deras frågeställningar och målsättningar.

Projekt Invandrarkvinnor för jämställdhet på 2000-talet

Syftet med projektet var att skapa en bestående plattform inom SIOS riksförbund som främjar förutsättningar för en aktiv dialog om jämställdhet. Med projektet ville man förbättra kvinnornas ställning inom SIOS medlemsorganisationer genom att ta hänsyn till såväl kvinnors som mäns behov vid planering och genomförande av verksamheten.

Projektets mål var bl.a. att

- Inleda en dialog om jämställdhet och integration inom SIOS medlemsförbund
- Upprätta jämställdhetsplaner i förbunden och i lokala föreningar
- Informera om Jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetslagen
- Synliggöra minoritetskvinnors situation

Projekt Jämställdhetsarbete i SIOS organisationer

Projektet var en fortsättning på föregående projekt och lade fokus på en fördjupning av frågeställningar kring jämställdhetsarbetet i SIOS medlemsorganisationer samt utveckling av det nätverk som skapats med utomstående aktörer.

Projekt Synen på kvinnans sexualitet och hälsa i olika länder

Synen på sexualitet och hälsa varierar starkt mellan olika länder och bestäms av ekonomiska, sociala och kulturella faktorer. Beteenden, handlingar och vanor som ter sig rationella och meningsfulla i ett socialt, ekonomiskt och kulturellt sammanhang, chockerar och är stötande när de ses utifrån och med andra ögon eller när de omsätts i social praktik utanför sitt ursprungliga sammanhang.

Det finns också seder som praktiseras sedan länge och som rättfärdigas genom att hänvisa till religion och tro, när dessa i själva verket används för att legitimera ojämlika maktförhållanden.

Ett av de områden där åsikter går starkt isär i olika länder är kvinnornas sexualitet och närliggande frågor såsom synen på abort, sterilisering och sexuellt överförbara sjukdomar. En övergripande frågeställning är huruvida det anses att kvinnor kan bestämma över sin kropp. Dessa förhållanden inverkar i sin tur på kvinnors hälsa och välbefinnande.

Projektets mål var att

- Inom SIOS medlemsförbund diskutera synen i olika länder på sexualitet och hälsa och närliggande frågor såsom abort och sterilisering
- Informera SIOS medlemsförbunds medlemmar om lagstiftningen med tyngdpunkt på brottsbalken och särskilt våldet mot kvinnor och barn
- Starta en dialog om kvinnors situation

Projekt Föräldrarollen i Sverige och i olika länder

Synen på vad föräldraskapet innebär och föräldrarnas roll varierar inte bara mellan olika länder utan också i olika tider och bestäms av ekonomiska, sociala och kulturella faktorer.

I Sverige har synen på föräldrarollen genomgått stora förändringar de senaste decennierna. Det finns nya familjekonstellationer och det är fler som förvärvsarbetar i dag. Institutioner som spelar en viktig roll i uppfostran av barnen, såsom skolan har även de genomgått förändringar. Skolan strävar nu mera efter dialog och kunskapssökande än att vara auktoritär och svara för kunskapsförmedling. Det finns en känsla av att det i dag är svårare att vara förälder och att föräldrar känner sig osäkrare än tidigare.

För föräldrar som är födda utomlands kan dessa förändringar te sig än mer dramatiska. Det är inte ovanligt att migrationsprocessen medför att föräldrarna blir trängda i sin roll på grund av språkförvirring och bristande kunskaper om det svenska samhället.

Projektets mål var att

- Diskutera synen på barnuppfostran i olika länder
- Informera SIOS medlemsförbunds medlemmar om svensk lagstiftning med tyngdpunkt på brottsbalken och särskilt våldet mot kvinnor och barn
- Starta en dialog om unga kvinnors situation

Projektorganisation

SIOS Kvinnokommitté utsåg en styrgrupp som ansvarig för projektet. I styrgruppen ingick även projektsamordnaren från SIOS kansli. Styrgruppen rekryterade en projektledare vars funktion var att genomföra projektet under ledning av styrgruppen. Sammansättningen av styrgruppen och projektledningen varierade under projekttiden.

Projektid

Projektet genomfördes mellan åren 2000-2005. Huvuddelen av projektet drevs under 2000-2004. Projektet *Föräldrarollen i Sverige och i olika länder* pågick ett år längre än de andra beroende på intresse från riksförbunden och behov hos medlemmar på lokal nivå.

Metod

Metoden som användes var framför allt seminarier, kurser och möten anordnade av SIOS på central nivå. Deltagande förbund anordnade dessutom själva olika aktiviteter.

3. Genomförande

Projektets genomförande kan indelas i två faser: den första, *förankringsfasen* med anordnande av centrala aktiviteter och den andra fasen: *utveckling av projekten i förbunden*.

I *förankringsfasen* ingick, förutom anordnande av centrala aktiviteter, det arbete som styrgruppen och projektledningen utförde för att förankra frågeställningarna i förbunden. Syftet med de centralt anordnade seminarierna och utbildningsdagarna var att skapa en gemensam kunskapsplattform så att en dialog kring projektets frågor mellan SIOS medlemsförbund och lokalföreningar kunde genomföras. Antalet förbund som deltagit i projekten har varierat, men de har som flest varit tretton. Organisationerna har skilda traditioner, erfarenheter och arbetsformer beroende på olika faktorer, bland annat när migrationen skedde till Sverige, hemlandets ekonomiska utveckling, historia m.m.

I den andra fasen, *utveckling av projekten i förbunden* har fokus lagts på de aktiviteter som drivits inom förbunden. Faserna har inte alltid följt en kronologisk ordning, utan många gånger har utvecklingen skett parallellt. Uppbyggandet av en kunskapsplattform har även använts i syfte att ha ett forum för erfarenhetsutbyte mellan representanter för de grupper som bildades i förbunden.

Verksamhet i förankringsfasen och centralt anordnade aktiviteter

De aktiviteter som genomfördes var följande:

- Kontakter med förbunden, val av kontaktpersoner och inrättande av rutiner.
- Utgivning av informationsbladet "ProjektNytt" som distribuerades till deltagande förbund under projekttiden.

- Spridning av information om projektets frågor i olika förbundstidningar samt genom lokala TV- och radiostationer.
- Spridning och översättning av Föräldraboken till totalt 11 språk, förutom svenska och lätt svenska.
- Anordnande av seminarier och utbildningsdagar där kontaktpersoner från förbunden och representanter för lokalföreningarna deltog.
- Dokumentation av ett par av seminarierna i en film för vidare spridning av projektets frågor.
- Utvärdering av de centralt anordnade seminarierna i syfte att fokusera på de ämnen som var viktigast för att utveckla projektets arbetsformer.
- Utveckling av nätverk med andra organisationer på riksnivå.

Seminarier och utbildningsdagar

- Startseminarium den 2 december 2000 i Stockholm med syfte att förankra projektidén i förbunden.
- Utbildningsdag den 17 mars 2001 i Stockholm med syfte att projektgrupperna i förbunden skulle formulera egna aktiviteter.
- Veckoslutsseminarier den 27-28 oktober i Stockholm och den 10-11 november 2001 i Norrköping. Medverkande var sekreteraren i dåvarande Kommittén mot barnmisshandel. Ämnen som behandlades var barnaga och barnuppfostran, kvinnovåld och hedersmord samt integrationsprocessen som generationsfråga, könsfråga och samhällsfråga.
- Veckoslutsseminarium den 2-3 mars 2002 i Stockholm. Ämnen som togs upp var föräldraskap, identiteter och barnens utveckling.
- Seminarium om jämställdhet den 20 april 2002 i Stockholm. Teman var jämställdhetslagen, diskriminering och arbete med jämställdhetsfrågor i ideella organisationer.
- Veckoslutsseminarium den 26-27 oktober 2002 i Stockholm. Ämnen var föräldraskap i annat land och ungdomars situation utifrån utanförskap, identitet och integration.
- Konferens om föräldrarollen den 28 april 2005. Konferensen summerade förbundens erfarenheter vid uppföljningsinsatserna för projektet.

ID-mässan

ID-mässan genomfördes i oktober 2003 och var ett samarrangemang mellan Fryshuset och SIOS Kvinnokommitté i samarbete med Rädda barnen, RFSU, Kultur i kvarteret, Hela människan och Läsrörelsen.

Syftet med ID-mässan var att vara en mötesplats över generations- och etniska gränser, för nya kulturuttryck samt vara ett forum för diskussioner om könsroll och könsidentitet. ID stod för idé och identitet. Mässan erbjöd ca 100 seminarier under fyra dagar och ett tiotal paneldebatter, med totalt ca 2 000 deltagare.

SIOS och SIOS Kvinnokommitté anordnade två paneldebatter. Dels *"Konstillhörighet i skuggan av etnisk tillhörighet."* Där diskuterades frågeställningar om kvinnor från etniska minoriteter. Den andra var *"I fädrens spår..."*, där ordförandena för de Grekiska, Turkiska, Portugisiska och Kurdiska riksförbunden diskuterade likheter och olikheter i synen på fader- och mansrollen i olika kulturer. Förutom projekt och annan verksamhet presenterades även *Moder Svea*, en utställning som presenterar fem kvinnor från etniska minoriteter och deras invandring och livsöde.

Föräldraboken

Den parlamentariska utredningen Kommittén mot barnmisshandel (1998-2001) tog inom ramen för sitt arbete fram *Föräldraboken*, en skrift som handlar om att föräldrar ibland blir vanmäktiga. Den lilla boken innehåller sex berättelser som utan pekpinnar, tar upp situationer där föräldrar agerar på ett sätt som gör att barn psykiskt eller fysiskt råkar illa ut. Boken översattes till totalt 11 språk: arabiska, assyriska, engelska, nordkurdiska, persiska, serbiska, somaliska, spanska, sydkurdiska, tigrinja och turkiska. Det finns också en version på lätt svenska.

Genom projektet *"Föräldrarollen i Sverige och andra länder"* har man distribuerat boken och språkversionerna till många organisationer och myndigheter. Boken har varit till stor hjälp för att sätta igång samtal i föreningarna.

Utbildningsfilm

En utbildningsfilm gjordes baserad på seminariet den 2-3 mars 2002. Filmen "*Föräldrarollen och sexualitet*" är ca 60 minuter lång och är ett sammandrag av de två seminariedagarna. Filmen distribuerades till förbunden i syfte att de skulle arbeta vidare med dessa frågor.

Medverkande i konferenser och seminarier

SIOS Kvinnokommitté medverkade i konferenser och seminarier anordnade av andra organisationer och myndigheter, t ex ABF, TCO, m.fl. Vid dessa tillfällen presenterades projekt och övrig verksamhet.

Utveckling av projekten i förbunden

De förbund som deltagit i projekten är Assyriska rf, Eritreanska rf, Finlandssvenskarnas rf i Sverige, Grekiska rf, Iranska rf, Kurdiska rf, Polska rf, Portugisiska rf, Serbernas rf, Spanska rf, Sverigefinska rf, Syrianska rf och Turkiska rf.

Det vanligast förekommande tillvägagångssättet att arbeta med projekten har varit anordnande av seminarier, konferenser med organisationerna i olika föreningar och städer. Man har anlitat experter och yrkesföreträdare för olika ämnen. Vid sammankomsterna har man även haft kulturella inslag. Föräldraboken och annat material har distribuerats mellan medlemmar. Man har även anordnat aktiviteter som matlagning, promenader, fester, författarträffar och sommarläger. Att aktivt arbeta med projekten samt engagera föreningarna har varit viktigt för förbunden. Sammankomsterna har lockat både män och kvinnor samt människor i olika åldrar.

4. Frågor som diskuterades i projekten

Med jämställdhet avses förhållandet mellan kvinnor och män vid maktfördelning. Detta gäller för alla områden och institutioner i samhället. Jämställdhet mellan kvinnor och män i ideella organisationer när det gäller deltagande och maktresurser kan betraktas som resultat av många andra processer och

maktförhållanden. Samspelet mellan kvinnors och mäns sexualitet och hur man uppfattar föräldrarollen är exempel på sådana processer. I det följande ska redovisas vilka frågeställningar som diskuterades i de olika projekten. Dessa frågeställningar etablerade en plattform för vidare diskussioner och en dialog i syfte att på sikt åstadkomma förändringar mot rättvisare maktförhållanden mellan kvinnor och män i SIOS och dess medlemsorganisationer samt förändrade livsvillkor i vardagslivet för medlemmar i SIOS förbund.

Frågor kring jämställdhet

Vid projekten *Invandrarkvinnor för jämställdhet inför 2000-talet* och *Jämställdhetsarbete i SIOS organisationer* har ett antal frågor diskuterats i förbunden och i gemensamma seminarier och möten.

Etniska minoriteter, minoritetsorganisationer och det svenska samhället

Etniska minoritetsorganisationer är en del av den svenska folkrörelsen. De följer svensk lagstiftning och deras verksamhet är i huvudsak riktad till personer som bor i Sverige. Samtidigt är de ett uttryck för den egna etniska gruppens utveckling och etablering i det svenska samhället. Här skiljer sig emellertid de olika minoritetsgrupperna markant.

Den sverigefinska gruppens förutsättningar och möjligheter är annorlunda än den kurdiska eller den assyrisk/syrianska gruppens. De sistnämnda är grupper som levt som minoriteter i andra länder och har en praktik och erfarenheter av hur det är att leva som språklig och etnisk minoritet redan innan de kom till Sverige. Finland har en mer än 600 år gemensam historia med Sverige och migrationsflödet mellan länderna har haft varierande intensitet under åren. Den assyrisk/syrianska gruppen kom i mitten av 1970-talet och den kurdiska ännu senare, båda grupperna genom flyktinginvandring.

Sammantaget innebär det att olika grupper har olika förutsättningar beroende på gruppens sammansättning och under vilken tid samt vilka omständigheter som präglade det svenska samhället när invandringen skedde.

Jämställdhet utifrån principen om alla människors lika värde och lika rätt

Jämställdhetslagen har till ändamål att främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, anställnings- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Lagen gäller alltså förhållanden i arbetslivet. I ideella föreningar är det annorlunda eftersom det inte går att tvinga fram något. Arbetet för jämställdhet sker på frivillig basis. Ett viktigt argument för ett sådant arbete är principen om alla människors lika värde och lika rätt. Principen kolliderar dock med fördomar om hur kvinnor och män är beskaffade och med olika egenskaper. Dessa fördomar återspeglar genusordningen i samhället, där män ses som normgivande.

Jämställdhet – en fråga om makt och inflytande – inte antal

När man talar om jämställdhet i ideella föreningar brukar man tala om antalet kvinnor och män i föreningarnas styrelser och om det antalet är någorlunda jämt fördelat eller om det finns obalans. Men jämställdhet innebär mer än så och har flera dimensioner. Därmed avses huruvida män och kvinnor har inflytande och makt över verksamheten, deltar i aktiviteter eller känner sig delaktiga i organisationens syfte och målsättningar.

Det är alltså fullt möjligt att kvinnor eller män är mer aktiva i vissa verksamheter och att det ändå råder en uppfattning hos medlemmarna att det är jämställt i den betydelsen att kvinnor och män har likvärdigt inflytande. Det viktigaste i det här sammanhanget är möjligheten att välja, att fritt bestämma vilken verksamhet man vill engagera sig i.

Jämställdhet – en fråga om planering

I diskussionerna framgick bland annat att män traditionellt har engagerat sig i föreningarnas styrelser, medan kvinnor deltar i verksamheterna. Detta sker dock på männens villkor och det hänger ihop med uppfattningar om att kvinnor inte är bra på att styra och leda. När kvinnor vill engagera sig möter de männens motstånd. Ett vanligt argument är att kvinnorna kommer att missköta barnen och hemmet. För att övervinna detta motstånd bör andra alternativa arbetsätt övervägas så att kvinnor kan delta i styrelsernas arbete

och i planering av verksamheterna. Det kan röra sig t ex om att ordna barnpassning eller att utveckla olika stödformer. Det viktiga är att förmå kvinnor att engagera sig i styrelserna och finna former för deltagande. Männan kommer till sist att inse att detta gagnar alla, eftersom kvinnor är lika duktiga som män. Föreningarna får härigenom en vitalisering i verksamheten genom att fler deltar. Att åstadkomma jämställdhet i föreningar är i mycket en fråga om planering. Att satsa tid och resurser för att visa kvinnors kompetens.

Kvinnokommittéernas roll

Det fanns även en diskussion om kvinnokommittéernas roll och betydelse i jämställdhetsarbetet. Å ena sidan kan kommittéer bli ett alibi för organisationen, eftersom det förväntas att kommittéerna ska arbeta med jämställdhetsfrågor. Ansvaret för frågorna tas från hela organisationen och läggs på kommittéerna. Å andra sidan kan kommittéerna uppmärksamma jämställdhetsfrågor och påskynda arbetet på ett helt annat sätt. Man resonerade så att det gäller att betrakta bildande av kvinnokommittéer inom föreningar och förbunden som ett steg i arbetet för jämställdhet och inte ett mål i sig, samtidigt som man är medveten om de fallgropar som finns.

Arbetet med jämställdhetsplaner

Jämställdhetsplaner anges i Jämställdhetslagen som ett viktigt instrument för utveckling och reglering av antalet män och kvinnor på arbetsplatser. Trots att lagen är tillämplig för företag och organisationer som har mer än tio anställda brukar jämställdhetsplaner användas av organisationer utanför arbetslivet för att underlätta och ge struktur åt jämställdhetsarbetet.

Jämställdhetsplaner upprättades i några förbund. SIOS årsmöte antog en jämställdhetsplan 2003. Planen uttrycker målet att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter i deltagandet i SIOS styrelse och ledningsfunktioner. Jämställdhet och genusperspektiv ska beaktas och balans uppnås mellan män och kvinnors inflytande inom samtliga verksamheter.

Vid en uppföljning av antalet ledamöter i SIOS styrelse kunde man konstatera att för år 2005 är ca 40 procent av styrelseledamöterna kvinnor. I verkställande utskottet är antalet ledamöter 50 procent.

Andelen har varierat sedan 2002 men en stigande tendens för kvinnors deltagande som ledamöter kan konstateras.

En uppföljning av antalet kvinnor i SIOS förbundsstyrelser visar ett varierande resultat. Det är några förbund som har större andel kvinnor än män i styrelsen, men det finns också ett antal förbund som har en liten andel kvinnor. Majoriteten av förbundsstyrelserna har en andel på ca 30 procent kvinnor.

Könstillhörighet i skuggan av etnisk tillhörighet

Som beskrivet ovan har olika etniska grupper kommit till Sverige under olika epoker och var och en har en specifik historia. Detta har präglat gruppernas etablering och utveckling i det svenska samhället.

En av de viktigaste frågorna som etniska minoritetsgrupper har är rätten att utöva sitt modersmål och samhällets erkännande av den rätten, i form av stöd, status och resurser. Denna fråga har överskuggat andra som aktualiserats av det svenska samhället, som jämställdhetsfrågan. Detta uttrycktes tydligt genom Sonja Aho (f.d. ordförande i SIOS Kvinnokommitté) som sade: ”Rätten till ett modersmål ger oss större frihet än vad exempelvis friheten att kunna gå på disco någonsin kan”. Människor engagerade i etniska minoritetsorganisationer har förmodligen delat Ahos känsla och inte prioriterat arbetet för jämställdhet. Gruppens förutsättningar har haft större inverkan på individernas agerande än samhällets prioriteringar. Jämlikhet mellan män och kvinnor på individnivå underordnas förhållandet mellan etniska minoriteter och majoritetssamhället. Detta är en intressant aspekt eftersom den väcker frågan: om vi har en jämställdhet på svenska, kan jämställdhet definieras på andra sätt?

Frågor kring kvinnors sexualitet

De övergripande målsättningarna för projektet *Synen på kvinnans sexualitet och hälsa i olika länder* var att ta upp frågan om kvinnors hälsa och sexualitet till diskussion inom SIOS medlemsförbund. Dessutom för att få en ökad förståelse kring olika uppfattningar om dessa och närliggande frågor såsom abort och sterilisering.

Ämnena inom det här området har varit svåra att diskutera i projektet, framför allt därför att frågorna inte brukar diskuteras offentligt. Kvinnors sexualitet är vanligtvis något som man bara pratar väninnor emellan, i stort förtroende, ibland mellan mor och dotter, men väldigt knapphändigt.

En ingång har dock varit samtal och diskussion kring kvinnors hälsa, eftersom en frågeställning i projektet varit huruvida uppfattningar kring sexualitet och relaterade frågor påverkar kvinnors hälsa, dvs. att kvinnors hälsa sågs som resultat av synen på kvinnans sexualitet. Arbets sättet var att ta upp kvinnors hälsa för att sedan reda ut vilka faktorer som låg bakom. Även om angreppssättet kan vara fruktbart, är det svårt att leda in diskussionen på sexualiteten som bestämmningsfaktor. Det finns andra orsaker som kan ligga bakom hälsa och välbefinnande, som till exempel vilket slags arbete man har och kvinnors situation på arbetsmarknaden. Många av de kvinnor som kom till Sverige genom arbetskraftsinvandring har slitit ut sig i hårda arbeten. Detta har gett ett större genomslag i hälsan än andra faktorer som exempelvis sexualiteten.

Diskussioner om kvinnans sexualitet och hälsa ägde rum i föreningarnas träffar och de konferenser som projektet anordnade centralt. Det var vanligt att föreningarna anlidade en läkare för att tala om kvinnors hälsa. Några gånger har diskussionen även tagit upp olika aspekter av sexualiteten. Ett förbund diskuterade till exempel den manliga och kvinnliga övergångsåldern, och även männens sexuella beteende vid övre medelålder. När sexualiteten diskuterades gjorde man i regel en åtskillnad mellan kvinnlig och manlig sexualitet och detta sågs som medfött. Detta visar ändå på att det i diskussionen kunde göras vissa kopplingar som kan leda till större medvetenhet om kvinnans sexualitet, hälsa och välbefinnande.

Andra gånger diskuterades patriarkatet och de effekter som detta kan medföra, såsom våld i familjen och hedersmord, men ingen koppling gjordes till kvinnors hälsa och välbefinnande. Diskussionen kan även placeras i ett större sammanhang. Det handlar om spänningsfältet mellan förståelsen av kvinnans sexualitet som privat område och sexualiseringen av det offentliga rummet, framför allt kvinnans exponering som objekt och handelsvara, som sker i många västerländska länder. Även

diskussionen om hedersmord kan inordnas mellan två olika motpoler. Dels den som handlar om kollektivt våld mot kvinnor som kommer från vissa länder och dels det individualiserade våldet mot kvinnor i västländerna. Denna problematik som kanske främst berör unga tjejer med annan etnisk tillhörighet framfördes i pjäsen "Elektras systrar" som spelades i en av projektets centralt anordnade träffar.

Sammanfattningsvis kan konstateras att diskussionen kring kvinnors sexualitet och hälsa tagits upp inom projektet fast med olika inriktningar och tyngdpunkter. Diskussionen har många gånger stannat vid kvinnors hälsa och inte gått vidare kring frågan om kvinnors sexualitet som bakomliggande faktor till kvinnors hälsa och välbefinnande. Diskussionen är laddad eftersom den rör kvinnans sexualitet och äger rum i en kontext där frågan om kvinnors sexualitet alltmer aktualiseras utifrån olika aspekter. Hedersmord som kollektiv handling och individualiserat våld utfört av en person utgör en dimension. Den andra dimensionen är privatiseringen av kvinnans sexualitet gentemot sexualiseringen av kvinnor i offentliga sammanhang.

Frågor kring föräldrarollen

Övergripande frågeställningar för projektet *Föräldrarollen i Sverige och i olika länder* var att diskutera synen på barnuppfostran i olika länder, informera SIOS medlemsförbunds medlemmar om svensk lagstiftning och att starta en dialog om unga kvinnors situation. Dessa frågeställningar har delats upp i ett antal områden.

Migrationssituationen och dess betydelse för föräldrarollen, familjens och barnens utveckling

Bland faktorer som påverkar föräldrarollen är migrationssituationen och att vara förälder i ett nytt land några av de viktigaste. Den nya situationen ger många gånger anledning till föräldrars oro för barnens hälsa och välbefinnande. Denna oro kan leda till överdriven kontroll av barnen och till isolering. Dessutom tillkommer de förändringar som migrationen innebär när det gäller förvandlingen av familjens sociala och ekonomiska situation. Om familjen har haft flyktingskäl för sin invandring finns det ofta påfrestande erfarenheter som kan ge orsak till posttraumatisk stressyndrom (PTSD). Migrationen, med alla dess påfrestningar, medför inte

sällan att familjers sammansättning förändras i invandringslandet. Det uppstår nya familjekonstellationer med ensamstående föräldrar, styvföräldrar m fl.

Institutionernas roll

Samhällets institutioner spelar också en roll när det gäller att utforma synen på föräldrarollen. Förskola och skola är mycket viktiga såsom vad samhället uttrycker för värderingar om familj, äktenskap och skilsmässa.

Faktorer som kan leda till splittring i familjen

Det finns förhållanden i det nya landet som gör att familjer kan splittras. Det gäller barns och ungdomars frigörelse från föräldrarna, tonårsproblem och identitetskris samt mannens roll som familjeöverhuvud i det nya landet. Denna faktor är särskilt relevant när man kommer från länder där det traditionellt är fadern som ansvarar för familjens försörjning. Tonårsproblem och generationsklyftor är något som utpekats som särskilt angeläget av några förbund.

Förekomsten av våld inom familjen

Våld förekommer inom familjer i olika former och grader. I *Föräldraboken* skildras ett antal olika situationer som förklarar varför föräldrarna misshandlar sina barn, både fysiskt och psykiskt. Boken bidrog mycket i de diskussioner man hade i föreningarna. Den tar dock upp situationer som är givna i det svenska samhället, utifrån en social, ekonomisk, politisk och kulturell kontext. Den hjälpte till att få en insyn i det svenska samhällets förhållanden och den var ett viktigt inslag i reflektionerna kring föräldrarollen. Det skulle dock ha behövts ett mer anpassat material som tagit upp andra förhållanden, exempelvis familjer som invandrat till Sverige som komplement till boken.

När det gäller kvinnomisshandel och hedersmord hade diskussionen uppenbara beröringspunkter med den diskussion som fördes när man talade om kvinnans hälsa och sexualitet.

Faktorer som kan förstärka föräldrarollen

I projektet diskuterades också faktorer som kan ha en positiv inverkan och förstärka föräldrarollen. Man talade mycket om att föräldrarnas självbild har en stor betydelse för hur de uppfattar och utövar föräldrarollen. Trygga personer, med en klar bild av sig själva, upplevdes som föräldrar som kan utöva ett tryggt föräldraskap. Detta i sin tur påverkar barnens självbild, som kan växa med gott självförtroende.

Modersmålet var också en annan faktor som man diskuterade mycket omkring. Eftersom modersmålet är starkt förknippat med barnens identitet har många den uppfattningen att modersmålet bidrar till att förstärka föräldrarollen. Modersmålet skapar kontinuitet mellan föräldrarnas förflutna och barnets nutid, mellan föräldrarnas identitet och barnet som håller på att utforma sin egen.

5. Viktiga frågor för framtida arbete

Projektet har etablerat en plattform för kunskaps- och erfarenhetsutbyte kring frågor som rör jämställdhet, sexualitet och föräldrarollen. Härigenom har man identifierat ett antal frågeställningar som behöver utvecklas och diskuteras vidare.

- En första fråga är relationen mellan den etniska gruppens förutsättningar och det arbete för jämställdhet som görs i etniska organisationer. Den behöver diskuteras mera. Kan man formulera jämställdhet i en kontext av pluralism eller ska det finnas ett absolut mått på jämställdhet definierat av majoritetssamhället? Annorlunda uttryckt: finns det jämställdhet bara på svenska?
- En annan angelägen fråga är diskussionen om jämställdhet i etniska minoriteter och organisationer som ett resultat av bakomliggande processer. Migrationsprocessen och samhällsförändringar påverkar mäns och kvinnors roller i familjelivet, synen på sexualiteten, föräldrarollen och deltagande i samhället. De förändringar som majoritetssamhället genomgått och villkoren för etniska minoriteter borde jämföras och analyseras.

- Diskussionen om kvinnors sexualitet och hälsa kan placeras i ett större sammanhang där det finns flera dimensioner. Hedersmord och individualiserat våld är en dimension, medan privatiseringen av kvinnors sexualitet och sexualiseringen av kvinnor i det offentliga rummet är en annan.
- Modersmålet framstår som främjande av kontinuitet och ett instrument för identitetsskapande som har en positiv inverkan på föräldrarollen och relationen mellan föräldrar och barn.
- Etniska minoritetsföreningar har en viktig uppgift att fylla. Rikedom i det sociala livet som föreningar erbjuder bör inte underskattas. Föreningarna är mötesplatser och kulturcentra för män och kvinnor, där jämställdheten prövas och där föräldrarna blir stärkta i sin roll och barnen uppmuntrade i sitt identitetssökande.

6. Utvärdering

Projektens positiva erfarenheter har varit att man för första gången haft en diskussion om jämställdhet, kvinnors hälsa och sexualitet och föräldrarollen där många olika förbund deltagit.

Ett annat viktigt konstaterande är att diskussionen har involverat både män och kvinnor. Traditionellt har frågorna tagits upp av framför allt kvinnor. Projektet har dock lyckats att etablera dessa frågor som intressanta och angelägna både för män och kvinnor.

Diskussionen har tagit upp många frågor som redovisningen ovan visar. Det beror dels på att det är många grupper med olika erfarenheter, dels på att diskussionen har startat en process. Då är det naturligt att olika ämnen inom varje projektområde behandlas ur olika synvinklar. Förbunden och föreningarna har även prioriterat olika frågor.

En mindre positiv erfarenhet har varit att det ibland saknats rutiner för skriftliga redovisningar, till stor del beroende på att språket

utgör ett hinder. Detta har inneburit att projektledningen och styrgruppen ägnat mycket tid och kraft åt att etablera dessa rutiner.

Samordningen av projekt i de olika förbunden har också krävt tid och resurser utöver det planerade. Resurser för samordning är en fråga som borde tas upp i kommande projekt.

Förändringar i projektledningen och styrgruppens sammansättning har även inneburit en ryckighet som påverkat projektarbetet. Detta har betytt att det inom SIOS styrelse och Kvinnokommitté diskuterats vilka förutsättningar som behövs för att säkerställa genomförande av framtida projekt.

Sammanfattningsvis kan man säga att satsningen kring jämställdhet, kvinnors hälsa och sexualitet samt föräldrarollen har varit lyckad. Det finns förstås mycket som kan göras bättre och annorlunda, men det viktigaste är att man lyckades etablera en dialog mellan kvinnor och män över etnicitetsgränser kring dessa frågor. Det finns nu viktiga erfarenheter och erfarenhetsutbyte att bygga vidare på.